

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Ålgräs som rättsligt laboratorium

KRISTJAN LAAS, GÖTEBORG 2025-09-25

HANDELSHÖGSKOLAN VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Ekologisk kompensation

Om juridik under ytan och relationen
mellan rättsvetenskap och ekologi

Kristjan Laas

Juridiska institutionens skriftserie
Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet

Dagens tre teman

Hur bör kompensation
användas i
tillståndsprocessen?

Tvåstegsprövning

Kvantitativa studier – i
rättsvetenskap?

Varför?

Vad har det givit?

Rätt och fel i
tillämpning?

Utfallet är möjligt
att gradera

Vad behövs för att
få så många rätt
som möjligt?

An underwater photograph showing a dense patch of green seagrass growing from a sandy seabed. A single jellyfish is visible in the upper left, and faint rainbow-like light patterns are scattered across the sand. The text is overlaid in the center.

Lite bakgrund

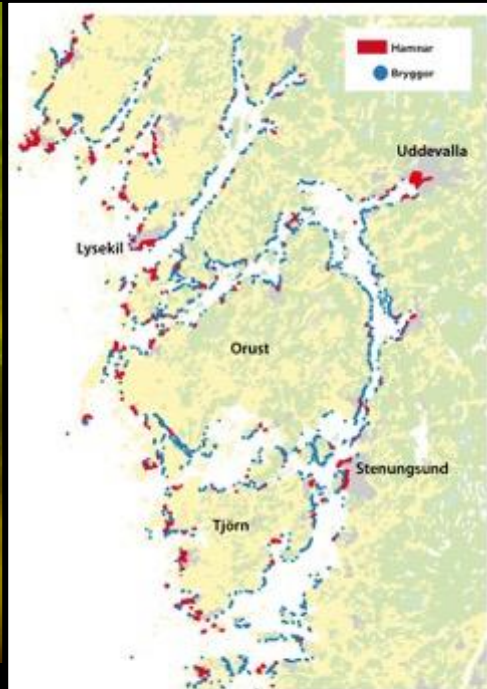
Avhandlingens utgångspunkter

Stora förluster, och fortsatt tryck på kustmiljön

Övergödning

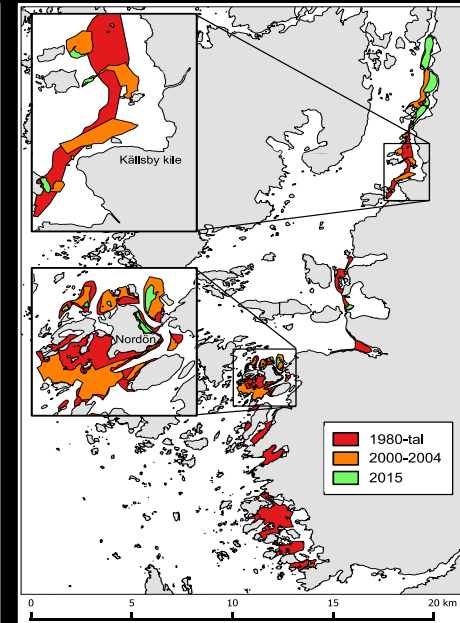

Exploatering

Kartan visar ett avsnitt av kusten i Västra Götalands län, med hamnar

Habitatförlust

Vad är det jag har studerat?

”... att utveckla kunskapen om operationalisering av rättsliga begränsningar och krav till skydd av biologisk mångfald.”

”Hur kan rättsregler för ekologisk kompensation utformas och tillämpas för att uppnå ändamålet att ersätta förluster av ekosystemtjänster och biologisk mångfald?”

Vad rätten är

Vad rätten gör

Funktionalitet

Effekt

Kontext

Rättens självbild

Människa - natur

Operationalisering

Delstudier för att besvara huvudfrågan

- Hur uppmärksammas förluster och därmed behovet av kompensation, särskilt i ärenden med småskalig påverkan? (artikel I)
- Hur förhåller sig krav på kompensation till krav på försiktighetsmått i en tillståndsprocess enligt den svenska miljöbalken? (artikel II)
- Hur kan tillgänglig kunskap utanför rätten omsättas i rättsliga krav och beslut om kompensation? (artikel III)
- Hur påverkar valet av genomförandemekanismer rättsliga och ekologiska faktorer i genomförandet av kompensationsåtgärder? (artikel IV)

Juridiken och ekologin – rättslig operationalisering

Hur är det möjligt att studera hela kedjan?

Det behövdes ett snävt avgränsat område där både reglerna, tillämpningen och de ekologiska effekterna kunde bli konkreta och detaljerade.

Integrering av juridik och ekologi, både i frågeställningar och utformningen av forskningsstudier.

Kvalitativa och kvantitativa studier av rättens effekter

Juridiken studerad i sitt sammanhang

Foto: Eduardo Infantes

Ekologisk kompensation

Om juridik under ytan och relationen
mellan rättsvetenskap och ekologi

Kristjan Laas

Juridiska institutionens skriftserie
Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet

Ålgräs som en fallstudie

Genom att konkretisera rättens effekter i en specifik situation så ges möjligheter att djupgående studera relationen mellan ekologiska realiteter och rättsliga regler och beslut.

Foto: Eduardo Infantes

An underwater photograph showing a dense patch of green seagrass growing from a sandy seabed. A single, dead, brown stem with a small, dark, bulbous top stands out among the living plants. The water is slightly murky, and light rays are visible filtering through. The text is overlaid in the center of the image.

Förluster av en livsmiljö

Skälet till att alls diskutera kompensation

Att uppmärksamma förluster

The effects of small-scale coastal development on the eelgrass (*Zostera marina* L.) distribution along the Swedish west coast – Ecological impact and legal challenges

Louise Eriander ^{a,*}, Kristjan Laas ^b, Per Bergström ^a, Lena Gipperth ^b, Per-Olav Moksnes ^a

- Studie av små bryggor och marinor längs Sveriges västkust.
 - Geografisk information om platsen för bryggor samkördes med inventeringar av förekomst av ålgräs.
 - För att se i vilka ärenden ålgräs sannolikt borde dyka upp i materialet.
 - För att se i vilken utsträckning förekomst av ålgräs påverkade utfallet i ärendena

Att uppmärksamma förluster

The effects of small-scale coastal development on the eelgrass (*Zostera marina* L.) distribution along the Swedish west coast – Ecological impact and legal challenges

Louise Eriander ^{a,*}, Kristjan Laas ^b, Per Bergström ^a, Lena Gipperth ^b, Per-Olav Moksnes ^a

- Studie av små bryggor och marinor längs Sveriges västkust.
 - Tillgänglig information om förekomst av ålgräs användes inte alltid
 - Småskalig påverkan – småskalig utredning av konsekvenser
 - Brist på hänsyn till kumulativa effekter
 - Även när ålgräs fanns så fick mer än hälften av bryggorna byggas
 - Skyddade områden behandlades ungefär som andra områden.

Alltså: Det behövs centraliserad kunskap om påverkan för att komma åt småskalig påverkan

Poängen med att kvantifiera ärenden?

- I enskilda ärenden är det inte säkert att utfallet framstår som felaktigt
- Förlusten av livsmiljöer är en fråga om storskaliga effekter, oavsett om påverkansfaktorerna är små eller stora
- För att se vad juridiken gör

An underwater photograph showing a dense patch of green seagrass growing from a sandy seabed. A single jellyfish is visible in the upper left, and faint rainbow-like light patterns are scattered across the sand. The text is overlaid on this scene.

Krav på kompensation i tillstånd

Tvåstegsprövning

När används ekologisk compensation?

- När det uttryckligen krävs i lagen (sällan i Sverige)
 - Exempelvis Tyskland
- När livsmiljön har ett starkt skydd
 - Exempel: Biotopskydd i Sverige
- Stark målsättning om bevarande av ekosystemtjänster
 - Exempel: No net loss av våtmarker i USA
- När myndigheterna agerar tydligt
 - Exempel: Göteborgs hamn

Skadelindringshierarkin

1. Undvika skador
 2. Minimera skador
 3. Kompensera oundvikliga skador
 - Primärt via 16 kap. 9 § miljöbalken.
 - Men det görs fortfarande i liten utsträckning
-
- Allmänna hänsynsreglerna

Skadelindringshierarkin

1. Undvika skador

2. Minimera skador

} Allmänna hänsynsreglerna - tillåtlighet

3. Kompensera oundvikliga skador

Om tillåtligt så kan vi diskutera kompensation

- Primärt via 16 kap. 9 § miljöbalken.
- Men det görs fortfarande i liten utsträckning

Kompensation eller skyddsåtgärder/försiktighetsmått?

- Jag gjorde det enkelt i mitt projekt
 - Bara direkta fysiska skador (oundvikligt)
 - "collateral damage"
- Samma åtgärd kan vara kompensation i ett fall och en en skyddsåtgärd i ett annat
 - Exempel våtmarker
 - Fånga näringsämnen (skyddsåtgärd, 2:3 MB)
 - Ersätta förlorad våtmark (kompensation, 16:9 MB)

An underwater photograph showing a dense patch of green seagrass growing from a sandy seabed. A single jellyfish is visible in the upper left, and a faint rainbow-like light reflection is seen on the right. The text is overlaid on this scene.

Utformning av villkor och uppföljning

Detaljer, ekologiskt utfall och legitimitet

Små ärenden – många detaljer

The impact of policy guidance in environmental compensation – an eelgrass case study

Mångårig erfarenhet från USA – kompensation av våtmarksförluster under Clean Water Act (sect. 404)

Federal lagstiftning med regionala skillnader i tillämpning

Små ärenden – många detaljer

The impact of policy guidance in environmental compensation – an eelgrass case study

Det finns mycket utvärdering av generella resultat av våtmarkskompensation – generellt ser det inte så bra ut.

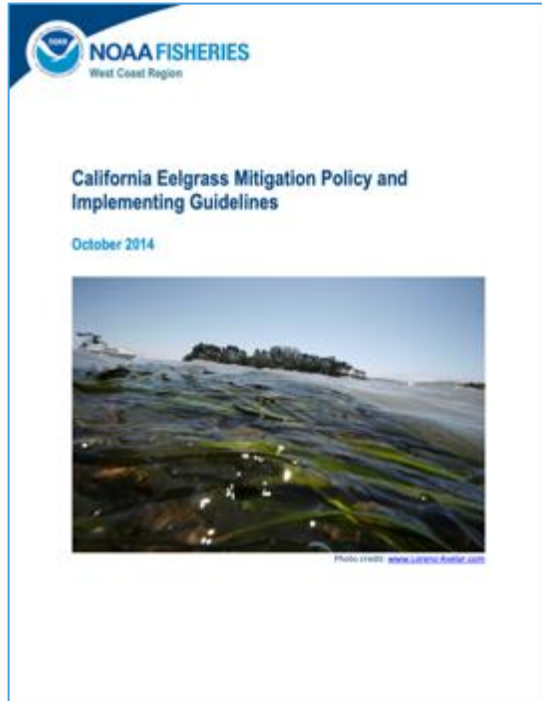
Vi tog det som utgångspunkt och byggde vidare med att studera själva besluten med villkor om kompensation.

Finns det en korrelation mellan beslutens utformning och det ekologiska utfallet?

Vad avgör beslutens kvalitet?

Små ärenden – många detaljer

The impact of policy guidance in environmental compensation – an eelgrass case study

En tydlig vägledning verkar leda till att fler centrala frågor behandlas i tillståndsvillkoren.

Villkoren är i större utsträckning i linje med etablerad kunskap om restaurering av sjögräs

Besluten blir mer likvärdiga (jmf fiskeavgifter i Sv)

Compensation conditions						
Type	100%	In-kind	83%	Varying, and lack of information	100%	In-kind, and 14 % out of kind
Place	100%	71% on site, 29% off site	100%	50% onsite, 33% off site same bay, 17% off site	100%	57% on site 43% off site
Compensatory mechanism	100%	Permittee responsible	100%	Permittee responsible	100%	Permittee responsible
Interim loss	90%	Accounted for by requiring 1.2:1 mitigation in relation to loss in 90 % of cases. 10 % not accounting for interim loss.	0	Not mentioned	0	Not mentioned
Success criteria (area compared to loss)	100%	90% 1.2:1, 10% 1:1	100%	Varied between 1:1, 2:1, and 3:1	100%	Varied between 1:1 and 4:1 (4 different ratios)
Success criteria (quality)	100%	100% area coverage, 95% shoot density measure,	100%	Area coverage	100%	100% area and shoot density measure
Monitoring period	100%	5-year monitoring.	83%	2, 3 or 5 years of monitoring	100%	57% 3-year monitoring. 43% 5-year monitoring.
Milestone requirements	86%	Milestones to be met until 36 or 48 months	17%	Not mentioned	71%	2 cases until 24 months, 1 case 60 months, 2 cases unknown
Use of reference beds	86%	Area and density in reference beds monitored parallel	0%	-	43%	43% of cases

Små ärenden – många detaljer

The impact of policy guidance in environmental compensation – an eelgrass case study

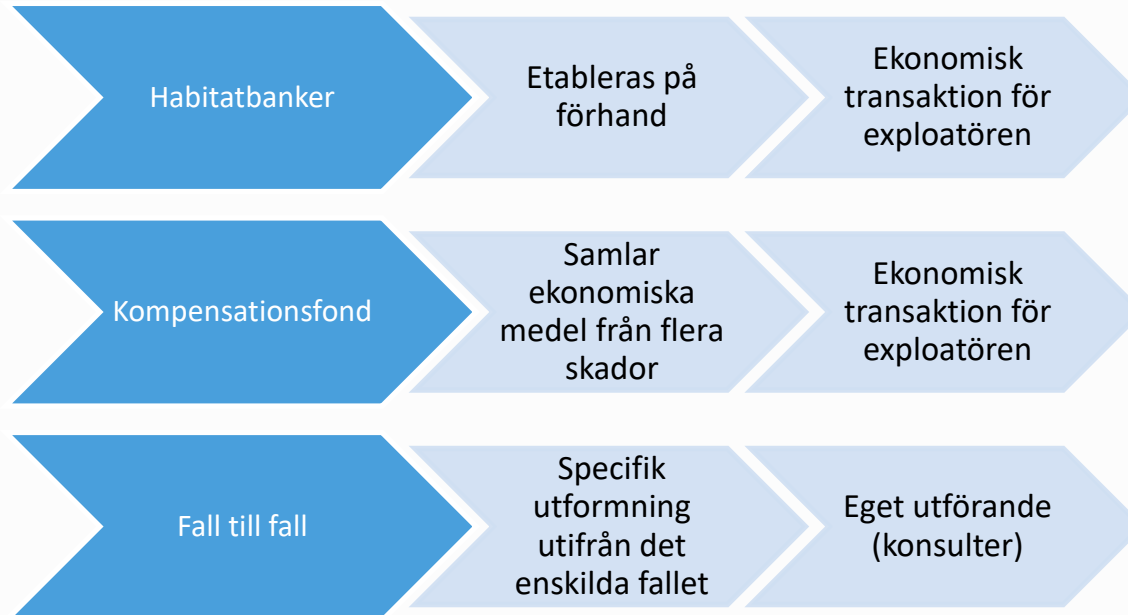
Det behövs mekanismer i juridiken för att samla information och överföra den till det rättsliga beslutsfattandet

I annat fall riskerar samma misstag att återupprepas många gånger om.

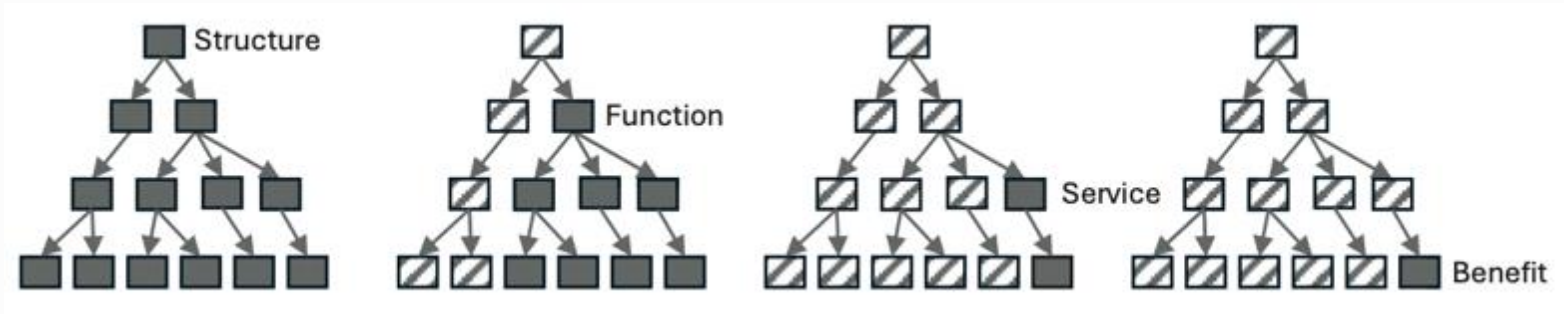
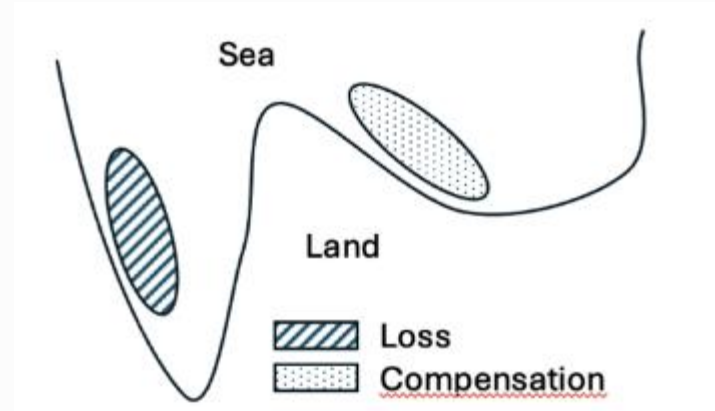
An underwater photograph showing a dense patch of green seagrass growing from a sandy seabed. A single jellyfish is visible in the upper left, and a small fish is seen near the seagrass. The water is slightly murky, and light rays are visible filtering through the water.

Fonder, banker, ekologisk ekonomi

Olika former

Ekologiska faktorer

Valet av kompensationsform påverkar

- Geografiskt avstånd mellan skada och kompensation
 - Behov av lokala kompletterande åtgärder?
- Generellt är storskalig kompensation (av sjögräs) mer lyckosam
- Småskalig kompensationsrestaurering är oproportionerligt dyr
- Samlande av resurser kan vara positivt för likabehandling

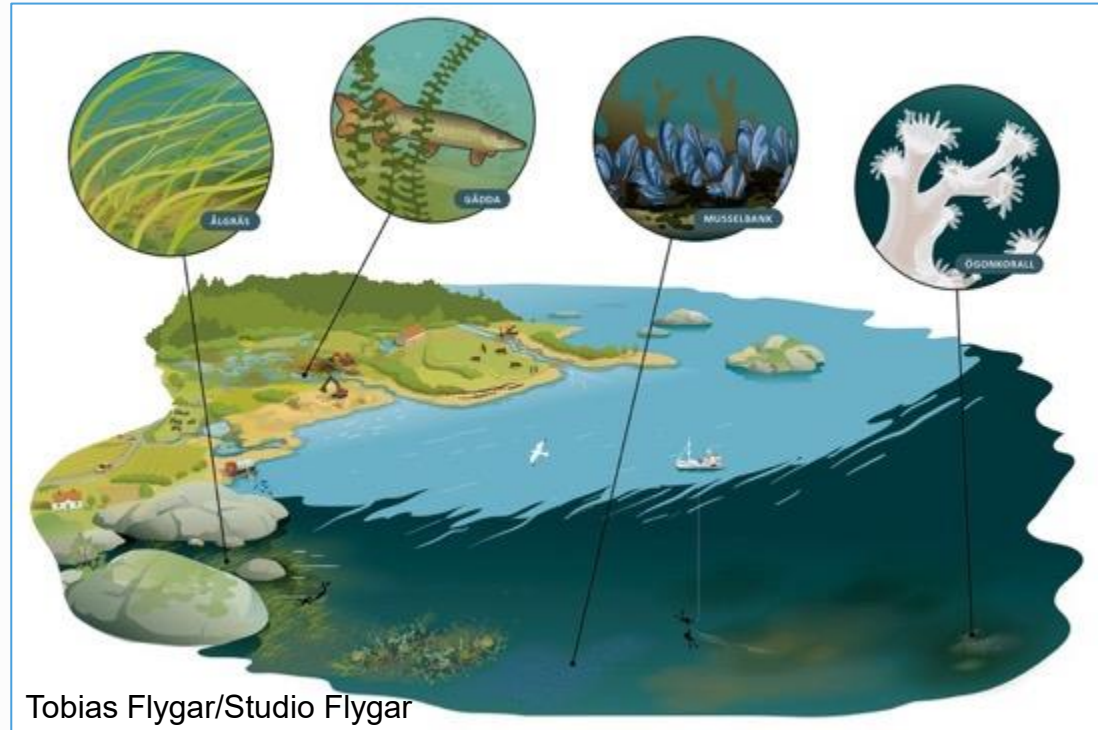
An underwater photograph showing a dense patch of green seagrass growing from a sandy seabed. A single jellyfish is visible in the upper left, and faint rainbow-like light patterns are scattered across the sand. The word "Framåtblick" is centered in white text.

Framåtblick

Framtiden

EU:s naturrestaureringsförordning

- Storskalig restaurering väntar, eller?
- Nationell restaureringsplan är under produktion
- Ambitionsnivån är låg

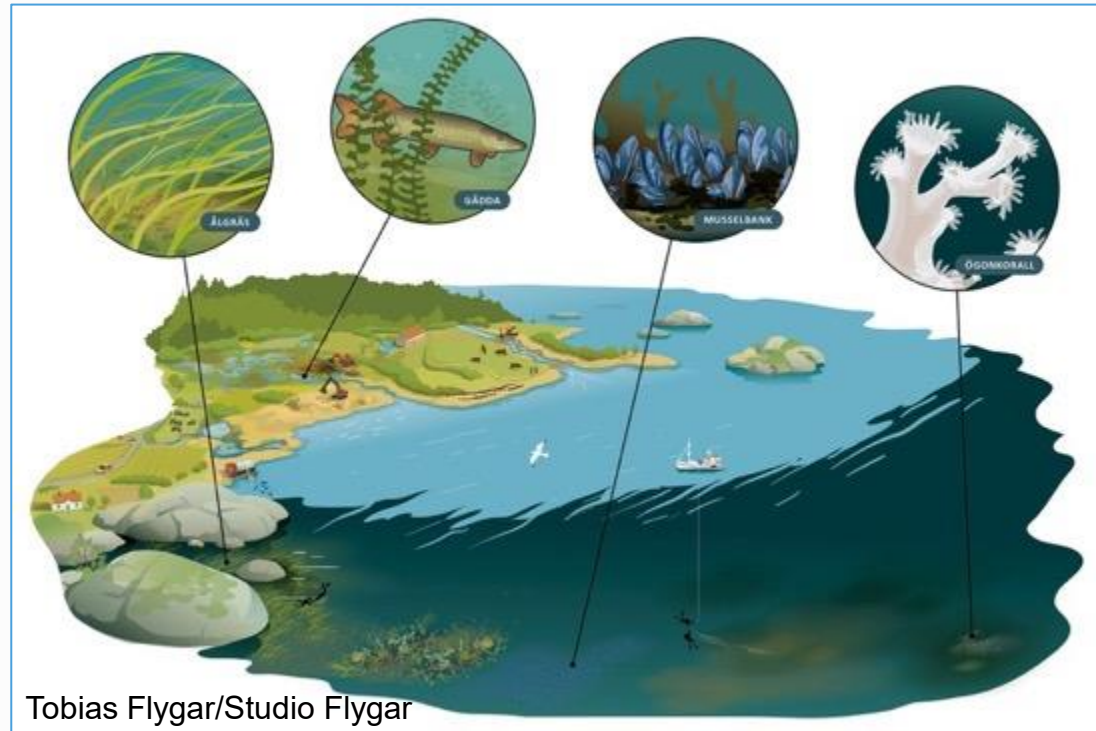

Källa: Naturvårdsverket

Framtiden

Trolig förändring av tolkningen av 16 kap. 9 § miljöbalken.

”särskilda åtgärder för att kompensera det **intrång i allmänna intressen** som verksamheten medför.”

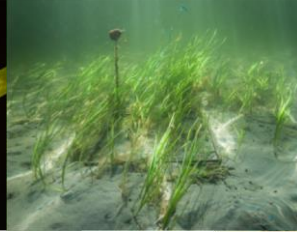

Källa: Naturvårdsverket

Avslutande reflektioner

- Det är svårt att lyckas – ska vi ändå försöka?
- Jag tror att det är viktigt för att motverka förluster
- Men kanske ännu mer för att uppmärksamma de konsekvenser våra aktiviteter får.
- Så att vi i större grad ser oss själva som en del av ekologin och inte något vid sidan av den.

TACK!

www.gu.se/forskning/zorro

kristjan.laas@gu.se

Zostera Restoration - Ecology-Economy-Law